

Preek over Mattheüs 11: 2-10

Gehouden op 3^e Advent, 17 december 2023, in de Oude Jeroenskerk te Noordwijk

Gemeente van Christus,

Johannes de dooper, wat een buitengewone gelovige was hij toch wel niet! Vandaag, anno 2023, zijn wij hier in het Westen immers allemaal door het christendom aangeraakt en beïnvloed. Ja, ook de agnosten, atheïsten en iedereen die nooit een voet in een kerk zou zetten. Tenslotte is het christelijke fundament van onze samenleving alom aanwezig. Onze jaartelling en weekindeling, de mensenrechten en ons Grondwet, onze waarden, morele overtuigingen en feestdagen, allemaal ingegeven door het christendom.

Over zo'n dik gepolsterd en comfortabel bed van een rijke traditie beschikte Johannes niet. Natuurlijk, hij was vertrouwd met de Hebreeuwse Bijbel, met de wet van Moses en met de profeten die de komst van de Messias voorspelden. En toch moest hij voor zijn eigen geloof een voor hem nog niet bestaande pad eerst nog aanleggen! Toen hij namelijk in Jezus die Langverwachte erkende, kon hij het niet zeker weten, hij had immers, anders dan wij vandaag, geen idee hoe het met Jezus af zou lopen.

Johannes was dus geen volgeling van Jezus, hij liep hem vooruit en bereidde zijn weg! Als je zo wilt was Johannes christen al vóórdat in de jood Jezus de Christus, de gezalfde van God werd erkend. Zo bezien is de dooper echt een buitengewone geloofsgetuige! Ook de Islam waardeert hem op deze manier, daar heeft hij een speciale status als profeet voor Jezus. Veel monotheïsten vanuit verschillende tradities zijn het er dus over eens, dat deze Joodse boeteprediker een heel bijzonder mens moet zijn geweest, een door God geroepen roeper in de woestijn.

Tot hier de voor de meesten bekende basis. Maar nu wordt het spannend! Want zodra deze buitengewone geloofsgetuige in de gevangenis zit, gebeurt wat zo vaak gebeurt, als mensen in extreme, onwennige situaties belanden. Er gebeurt, wat velen van jullie uit je eigen biografie zullen herkennen: Johannes begint te twijfelen!

Twijfelen is iets wat de mens tot mens maakt en zijn twijfelende vraag 'ben je het echt?' maakt mij Johannes bijzonder sympathiek, want hand op het hart: kan jij van jezelf beweren, dat jou zulke twijfels vreemd zijn? Serieus, wie kan stellen dat zijn of haar geloof boven elke twijfel uitgestegen is? Religieuze fanatici wellicht, maar zij hebben ook geen andere keuze, als zij aan hun eigen, zelf gefabriceerd religieus wereldbeeld willen vathouden.

Hoe anders klinkt dan die vraag van Johannes die ons laat zien dat de twijfel voor gelovige mensen altijd een gewoon onderdeel van het pakketje is dat zij hebben ontvangen. Ook Johannes heeft, net als velen van ons, een hoop tijd, liefde en energie geïnvesteerd in zijn geloof, met heel zijn hart, ziel en kracht heeft hij zijn leven aan God gewijd. Zo overtuigd was hij ervan dat Jezus de door God gekozen weg van God is, de wereld te redden. Echt helemaal niets, zo leek het, zou hem van deze overtuiging kunnen afbrengen. Johannes, de held van het geloof!

Maar nu ineens dit: Vertwijfeling, ontgoocheling, teleurstelling. Ik kan me goed voorstellen hoe verscheurd Johannes zich moet hebben gevoeld, daar in zijn gevangenis. Hoeveel nachten hij hierover wakker had gelegen, voordat hij zijn leerlingen met die vraag naar Jezus stuurde. Het moet extreem zijn geweest, deze buitengewone geloofsgetuige dreigt daadwerkelijk zijn geloof kwijt te raken! Voor hem moet dat zelfs ingrijpender, kwalijker hebben aangevoeld dan de angst voor zijn eigen, aanstaande dood. Want van het antwoord op zijn vraag aan Jezus hangt af, of zijn leven en daarmee ook zijn sterven, zinvol was. Daarmee raakt Johannes het fundament van elk menselijk bestaan.

Wat Johannes dan, in deze extreme situatie doet, dat is het enig juiste: Hij praat met zijn leerlingen over zijn twijfels en legt ze aan Jezus zelf voor. Dat is moedig en voorbeeldig maar ligt ook in het verlengde van zijn Joodse achtergrond. Hij kent de psalmen, waarschijnlijk uit het hoofd en heeft ze in zijn slapeloze nachten wellicht voor zich uit gepreveld. Daarom weet hij dat er situaties zijn waarin echte hulp alleen van God kan komen. Ook wij hebben dat net nog, zoals elke zondag, met woorden uit psalm 121 beaamd: "Van waar komt mijn hulp?", vraagt zich de psalmist daar af. Om dan te beamen: "Mijn hulp komt van de heer, die hemel en aarde gemaakt heeft."

Heel bijzonder vind ik dat, hoe jou soms, of wellicht vaak, zelfs, midden in je twijfel het geloof tot hulp komt. Wat toch ook weer aantoont, dat twijfel niet het tegenovergestelde van geloof is, maar dat geloof juist door twijfel geboren of vernieuwd kan worden. Want Johannes erkent, dat Jezus de enige is, die hem in zijn benarde situatie kan helpen. Terwijl hij dus net juist zijn geloof in diezelfde Jezus aan het kwijtraken is. Het moment dat Johannes zich aan Jezus vastklampt als aan zijn laatste strohalm, laat ons al zien dat zijn geloof bij alle vragen, bij alle twijfel

springlevend is. Ja, Johannes twijfelt: 'Ben jij het, Jezus?' Wat een krachtvolle vraag! Redder, ben jij het? Verlosser, ben jij het? Messias, ben jij het? Zoon van God, alfa en omega van het leven, ben jij het? Het geloof van Johannes laat zich aan ons daarin zien, dat hij juist niet proclameert: "Ik weet het absoluut zeker!" Nee, op een zachte toon, bijna timide, smekend, laat hij vragen: Klopt mijn geloof? Wie zo vraagt, die verwacht geen antwoord, die heeft geen antwoord nodig, zelfs. Nee, twijfel is niet het tegenovergestelde van geloof. Het tegenovergestelde van geloof is rotsvaste zekerheid. We spreken met opzet van "geloven" en niet van "weten", ons geloof zal, ja moet nooit tot zekerheid verkommeren, hij zal, ja moet altijd door twijfel worden uitgedaagd, om in leven te kunnen blijven. In Duitsland is er niet voor niets een bekend gezegde: "Aan niets kan de duivel meer vreugde beleven dan aan mensen die van hun eigen waarheden rotsvast overtuigd zijn." Juist omdat de gelovige Johannes zijn hulp niet vanuit zichzelf en zijn eigen zekerheid verwacht, blijft hij zich tot God wenden.

"Ben jij het, ben jij door God gestuurd, kan dat waar zijn? Is het mogelijk dat God, dat de schepper van hemel en aarde, in zo'n mensje ons op komt zoeken?" Gemeente van Christus, dit zijn essentiële, wezenlijke vragen. Als wij er vaker over nadachten, als wij deze Jezus weer eens nauwkeurig bekeken, dan zouden we erkennen, wat ons geloof eigenlijk is en waartoe hij ons kan bewegen.

In deze gepolariseerde tijden kan niet genoeg worden benadrukt, lijkt mij, dat geloven geen rotsvaste zekerheid is, die dan ook direct weer afwijkende overtuigingen buitensluit. Nee, christelijk geloven vormt geen onwrikbare identiteit, je kunt veel eerder christelijk denken, handelen, liefhebben, leven en twifelen dan dat je christen kunt zijn. Christelijk geloven is vertrouwen op, is volgen van Jezus en steeds weer bij deze leraar, deze kwetsbare mens te rade gaan. Christelijk geloven heeft niets ermee te maken zich zonder vragen aan God te onderwerpen, maar drukt zich veel meer juist in de vragen uit waarmee wij God, Jezus en onze medegelovigen bestormen. Op die manier vormt God ons leven en sticht hij voor ons zin. En op die manier, om het even met een theologisch werkwoord te zeggen, openbaart zich God, die liefde is. Door ons menselijk op ooghoogte te ontmoeten, door ons steeds weer scheppingsrijk te vernieuwen. Juist dan als wij het allemaal niet meer weten, als de golven van het leven ons dreigen te overspoelen. Op die manier brengt God licht midden in de vaak vrij donkere levens van ons mensen. Dat is ook de reden waarom Jezus op de vraag van Johannes "Ben jij het?" niet gewoon met een "ja" of een "nee" antwoordt, nee zijn antwoord gaat veel dieper dan dat: "Zeg tegen Johannes wat jullie horen en zien: blinden kunnen weer zien en verlamden weer lopen, mensen met huidvraat worden gereinigd en doven kunnen weer horen, doden worden opgewekt en aan armen wordt het goede nieuws bekendgemaakt."

Dat is een scheppingsrijk antwoord, omdat hij uitlegt, hoe God zijn beloftes aan ons concrete werkelijkheid doet worden, in genezing, verzoening, bevrijding – en dat allemaal door Jezus, namelijk. Alleen iemand die door God tot ons is gestuurd, kan werkelijk, effectief en eeuwigdurend licht in ons donker brengen. Echte genezing, echte hulp kan alleen van de schepper van het leven komen. Van de Heer die hemel en aarde gemaakt heeft.

Gemeente van Christus, advent is een speciale tijd, een tijd van stilte en van stilstaan, van wachten en van hopen. Wij gaan door het donker van deze periode en wachten op licht, op een antwoord, op voeding om van te kunnen leven. Van waar komt onze hulp? Van waar komt onze hulp in een wereld die steeds sterker polariseert, waar steeds meer mensen zichzelf in religieus fanatisme of politiek extremisme kwijtraken? Van waar komt onze hulp in een wereld waarin nog steeds wekelijks honderden op de vlucht naar een beter leven moeten sterven en waarin wie de vlucht overleeft vaak met discriminatie en geweld te maken krijgt? Van waar komt onze hulp in een wereld waarin mensen de noden en angsten van anderen niet meer serieus nemen, enkel omdat zij niet bij de eigen groep horen? Van waar komt onze hulp? Laten wij het aandurven om deze vraag steeds duidelijker te stellen. Laten wij met de moed van Johannes de vraag naar de zin van ons mensenleven stellen. Aan Jezus, aan onszelf en aan de wereld waarin wij leven. Wie weet, wellicht kunnen wij dan weer opnieuw en verbaasd, met kinderoogen zien, waar vandaan licht in ons duister schijnt. Wellicht wordt het dan werkelijk kerst in ons en om ons heen. Niet alleen op 25 december, maar op een manier dat zich het kerstlicht door elke dag van ons leven trekt.

Zo wens ik jullie en ons een zegenrijke tijd van Advent, een tijd van vragen, hopen en wachten. Juist geen tijd van zekerheden wens ik ons, maar een tijd die iets kan veranderen, in richting liefde, gerechtigheid en genezing. Opdat alle mensen, op hun eigen manieren, het licht van de kerst met zijn warme glans kunnen zien en dit aan anderen door kunnen geven.

Amen.